

POSTUPAK ZA DAVANJE DOZVOLE ZA STUPANJE U BRAK U SLUČAJU MALOLETNOSTI

I

1. U bračnom pravu svih republika i pokrajina, maloletstvo je, radi zaštite i maloletnih lica i interesa same društvene zajednice, predviđeno kao bračna smetnja. Ova bračna smetnja spada u red otklonjivih bračnih smetnji u svim bračnim sistemima naše zemlje.

Pravo da stupe u brak imaju, po pravilu, samo punoleta lica jer su ona, po oceni zakonodavca, dostigla potrebnu bračnu zrelost prema prosečnim društvenim merilima. Međutim, svaki pojedinac ne stiče istovremeno sva potrebna svojstva za brak. Razvoj svakog pojedinca je individualan i zavisi od čitavog niza različitih faktora.¹ I maloletnicima pripada pravo na slobodno roditeljstvo te je poželjno da se ovo pravo, u interesu dece, ostvaruje u braku. Iako maloletnički brak nije poželjan, društvo nastoji da nekontrolisane vanbračne zajednice maloletnika podvrgne kontroli kroz instituciju braka i tako zaštiti decu iz tih zajednica². Osim toga, maloletnički brakovi, u svakom slučaju, ne moraju da dovedu do populacione degeneracije, niti moraju da se biološki negativno odraze na maloletnu majku. Konačno, u našoj zemlji, posebno u nekim krajevima³, postoji i običaj sklapanja maloletničkih brakova ili dolazi do stupanja maloletnika u vanbračne zajednice. Zato je zakonodavac predviđeo da u brak izuzetno mogu da stupe i maloletna lica koja su dostigla odgovarajući uzrast i fizičku i psihičku zrelost, a imaju opravdan razlog da ne čekaju da ova bračna smetnja, tokom vremena, sama otpadne. Porodičnopravnim propisima svih republika i pokrajina predviđena je mogućnost dispenzacije od ove bračne smetnje pod određenim uslovima⁴, te i maloletno lice može da stupi u brak u

¹ Detaljno o tome: Mladenović, M. — Porodično pravo, I, Beograd, 1980, str. 280.

² Videti detaljnije o tome: Mitić, M. — Porodično pravo, Beograd, 1980, str. 133.

³ Npr. u Timočkoj Krajini, Banatu, okolini Soko Banje, na Kosovu, u nekim delovima BiH.

⁴ O tome: Mitić, M. — op. cit. str. 134. Treba primetiti da prof. Mladenović smatra da u SRSI i SRM i maloletnik stariji od 14 godina može tražiti dispenzaciju (Videti: Mladenović, M. — op. cit. str. 289), mada ovakvo shvatanje nema svoju normativnu podlogu jer je po čl. 13. ZBSRM predviđen uzrast od 16. god., dok se, po čl. 108. ZBPO SRSI, delimična poslovna sposobnost stiče sa 15. god. te je taj uzrast i donja granica za dispenzaciju.

izuzetnim slučajevima ako mu to dozvoli nadležni organ, pošto sproveđe propisani postupak u kome proverava da li su ispunjene sve nužne pretpostavke za zasnivanje normalne bračne zajednice.

Mogućnost dispenzacije predviđali su i Osnovni zakon o braku iz 1946. g.⁵ i propisi predratnog prava. Mogućnost dispenzacije predviđaju i mnoga strana zakonodavstva, pod različitim uslovima⁶, i po različitim pravilima postupka⁷. Samo mali broj zemalja u svetu ne dopušta dispenzaciju⁸.

2. Postupak za davanje dozvole za stupanje u brak je postupak za ocenu bračne zrelosti. Dobijanjem dozvole za stupanje u brak, maloletnik stiče bračnu sposobnost, a zaključenjem braka, uz dozvolu, stiče opštu poslovnu sposobnost. U ovom postupku proverava se i utvrđuje da li su ispunjene sve nužne pretpostavke za zasnivanje bračne zajednice između maloletnika i lica sa kojim on namerava da stupa u brak. Zato je ovaj postupak institucija kroz koju se ogleda stav društva prema braku i koja, između ostalog, utiče i na broj brakova u zemlji.

Postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju maloletstva, pored postupka za davanje dozvole srodnicima za stupanje u brak, predstavlja jedan od vanparničnih postupaka kojim se uređuju porodični odnosi. Samo u SR Sloveniji dozvolu za sklapanje braka ne daje sud već nadležni organ opštinske zajednice socijalnog staranja.

Osnovni cilj ovog rada je komparativna analiza odredaba republičkog i pokrajinskog zakonodavstva kojim je normiran ovaj vanparnični postupak, njihovo upoređivanje sa ranijim zakonodavnim rešenjima u našem pravu i uočavanje promena do kojih je došlo u ovoj vanparničnoj proceduri u skladu sa promenama u materijalnom pravu.

II

3. Porodičnopravni propisi stare Jugoslavije pozvali su maloletstvo kao bračnu smetnju, te je to bio razlog što je Zakon o vanparničnom postupku iz 1934. g. sadržavao pravila postupka za davanje dozvole za stupanje u brak maloletnika (par. 156 — 158, ZVP). U predratnom pravu dozvolu je davao sreski sud koji bi bio nadležan za maloletnika po pravilima parničnog postupka o opštoj mesnoj nadležnosti.

4. Postupak su mogli da pokrenu, pored maloletnika, i njegov otac odn. staralac. Pored njih, postupak su mogli da pokrenu i bliži srod-

⁵ Sl. I. FNRJ 29/46, u daljem tekstu: OZB.

⁶ O uslovima za dispenzaciju videti: Olubić, K. — O bračnoj zrelosti i postupku izdavanja dozvole za stupanje u brak maloletnih osoba, Pravna misao, 9—10/76, str. 68.

⁷ U pravu nekih zemalja ovaj postupak nije u nadležnosti sudova. U Rumuniji dozvolu daje Izvršni komitet narodnog saveta glavnog grada oblasti u kojoj se nalazi mesto boravka maloletnice (čl. 4. Zak. o porodicu iz 1966), po čl. 10. islandskog Zakona o braku i razvodu iz 1921. g. odobrenje daje vlada, u Švedskoj odobrenje daje prefektura, a u Švajcarskoj Kantonalna vlada (par. 96. ŠGZ). U bugarskom pravu, dozvolu daje predsednik okružnog suda. U mnogim zemljama dozvolu daje sud (SR.Nemačka, Poljska, Čehoslovačka).

⁸ Npr. DR Nemačka. Videti čl. 4. Zákona o porodici iz 1965.

nici maloletnika kao i lice sa kojim maloletnik namerava da stupi u brak ako postupak ne bi pokrenuo otac odn. staralac⁹.

Sud je bio dužan da u toku postupka sproveđe potrebne izviđaje — da se obavesti o imovini, prihodima, ličnim osobinama i prilikama budućeg bračnog druga.

Sud je bio dužan da maloletnika sasluša u odsustvu roditelja ili staraoca kao i budućeg bračnog druga da bi na osnovu izjava samog maloletnika zaključio da li je on slobodno i promišljeno odlučio da sklopi taj brak (par. 156). Ako je boravište maloletnika bilo udaljeno, tako da on ne bi mogao lako da dođe pred sud, sud je mogao da se zamolnicom obrati sudu boravištu maloletnika radi njegovog saslušanja.

U postupku je sud bio dužan da sasluša i oca odn. staraoca koji je uskratio pristanak za stupanje maloletnika u brak o tome da li pristaje da maloletnik stupi u brak, kao i o razlozima zbog kojih se protivi sklapanju tog braka.

ZVP je odredio sadržinu odluke kojom se daje dozvola za stupanje u brak. Odluka je, pored ostalog, trebalo da sadrži i podatak da li je dat pristanak roditelja odn. staraoca da maloletnik sklopi brak ili ne jer je od toga zavisilo dejstvo odluke kojom se davala dozvola za stupanje u brak. Ako je bio dat pristanak, maloletnik je i pre pravosnažnosti odluke mogao da stupi u brak.

Rešenje kojim se, i bez pristanka roditelja, dozvoljavalo stupanje u brak, kao i rešenje drugostepenog suda kojim je on dozvoljavao stupanje u brak, trebalo je da sadrži i podatak da će brak moći da se sklopi tek kad odluka postane pravnosnažna. U tom slučaju maloletnik je mogao da sklopi brak tek kad rešenje postane pravnosnažno i uz potvrdu o pravnosnažnosti (par. 158).

III

5. OZB, koji je donesen neposredno posle oslobođenja zemlje¹⁰, sadržao je i odredbe kojima su regulisani i neki procesni instituti. Procesne odredbe su u OZB ušle silom prilika jer u to vreme još uvek nije bilo odgovarajućih zakonskih propisa. Tako su, u čl. 21. OZB (bivši čl. 23 OZB), bila predviđena i neka prava koja su se odnosila na postupak za davanje dozvole za stupanje u brak. Naime, OZB je predviđao da nadležni sreski sud može dozvoliti stupanje u brak licu koje nije na vršilo 18. godina života, iz opravdanih razloga, pošto pre odlučivanja sasluša molioca i njegove roditelje odn. staratelja i ispita sve okolnosti slučaja. Pošto u vreme donošenja OZB još uvek nije bio donesen Zakon o vanparničnom postupku¹¹, sudovi su, na osnovu poznatog čl. 4. Zakona

⁹ O tome: Žilić—Šantek — Vanparnični postupak, Zagreb, 1934, str. 516.

¹⁰ Rad na donošenju OZB bio je ubrzan da bi se likvidirala nasleđena šare-nolikost, eliminisao verski uticaj i realizovao princip ravnopravnosti i jednakosti.

¹¹ Neposredno posle oslobođenja zemlje započeo je rad na kodifikaciji vanparnične procedure i bilo je više takvih pokušaja na saveznom nivou ali nijedan od njih nije urođio plodom sve do današnjeg dana. Pošto vanparnična procedura nije bila kodifikovana, novi zakoni iz oblasti materijalnog prava samo su parcijalno regulisali pojedine oblasti vanparničnog postupka.

či nevažnosti... primenjivali pravna pravila iz ZVP iz 1934. g. i njegovog Uvodnog zakona.

6. Nepreciznost odredbe OZB koja se odnosila na ovaj postupak, nepostojanje novih pravila o proceduri za davanje ove dozvole i primaњa pravnih pravila iz predratnog prava, doveli su do niza problema u praksi.

U praksi je došlo do neujednačenosti u postupanju sudova povodom ovog postupka a pojavile su se i neke nepravilnosti i u primeni OZB i u postupanju sudova. U onim krajevima naše zemlje u kojima je postajala tradicija da se u brak stupa rano, vladalo je mišljenje, i kod građana i kod sudija, da je davanje dozvole za stupanje u brak samo jedno tehničko, formalno pitanje. To se jasno videlo iz same sađbine predloga koji su u to vreme podnošeni¹², a i iz činjenice da su sudovi ovaj postupak sprovodili šablonski i rutinerski, tako da u prvo vreme nije bilo predloga koji nije usvojen.

Sudovi su usvajali predloge za dispenzaciju bez obzira da li su ih podnosi sami maloletnici ili njihovi roditelji (staratelji), a takva praksa se direktno oslanjala na predratna pravna pravila mada je ona bila u suprotnosti sa novim pravom. U praksi je bilo dosta slučajeva¹³ da su roditelji tražili dozvolu za stupanje svoje maloletne dece u brak¹⁴, kao predlagачi ili kao zakonski zastupnici maloletnih predlagacha iako oni po samom OZB nisu bili procesno nesposobni, jer im je samom odredbom čl. 23. OZB priznata procesna sposobnost. Pored toga, za sud je bilo dovoljno da maloletnik priloži lekarsko uverenje i da jedan od roditelja pristane da on stupa u brak, pa da sud usvoji predlog i odbri da maloletnik sklopi brak.

Događalo se i da su postupak, umesto sudije nadležnog sreskog suda, sprovodili sudski pripravnici, sudski pravnici ili čak i upravni službenici suda¹⁵. Rešenja koja potiču iz ovog perioda bila su, po pravilu, neobrazložena ili se čitavo obrazloženje svodilo na konstataciju da je maloletnik sposoban za stupanje u brak i da se sa tim saglasio jedan od roditelja.

7. Da bi otklonio nepravilnosti u postupanju, pogrešnu praksu¹⁶ i povrede zakona prilikom primene čl. 23. OZB, Vrhovni sud FNRJ je, na opštoj sednici održanoj 22. 3. 1949. g., doneo Uputstvo o postupanju

¹² O tome i Rajović, V. — Uloga javnog tužioca u građanskom sudskom postupku SFRJ, Beograd, 1965, str. 93.

¹³ O tome videti i: Prokop, A. — Komentar OZB, str. 120, Olujić, K. — op. cit. str. 68.

¹⁴ U literaturi se sreće i shvatanje da predlog mogu da podnose i roditelji ako je to u interesu maloletnika. Videti: Vouk, V. — Neki problemi u vezi dozvole za stupanje u brak iz čl. 23. OZB, Pravni život, 2—3/54, str. 30.

¹⁵ O tome i Olujić, K. — op. cit. str. 71.

¹⁶ Za to su se zalagala i javna tužilaštva. Tako je npr. Okružno javno tužilaštvo za grad Zagreb, pismeno skrenulo pažnju sudovima na svom području da se strogo drže propisa OZB o davaju dozvole za stupanje maloletnih lica u brak. Podatak naveden kod: Rajović, V. — op. cit. str. 93.

sudova pri rešavanju molbi za stupanje u brak¹⁷. Uputstvom¹⁸ je određena donja granica za sticanje bračne sposobnosti i procesna legitimacija maloletnog predлагаča, uslovi pod kojima se može dati dozvola za stupanje maloletnika u brak, i propisan je i postupak za davanje dozvole. Tako je Uputstvo popunilo postojeće zakonske praznine i rešilo niz problema koji su se do tog trenutka postavljali u praksi.

8. Uputstvo je predviđalo da se kao predлагаč može javiti samo maloletnik koji želi dispenzaciju¹⁹, a da predlog²⁰ može da se podnese pismeno ili usmeno na zapisnik kod suda. Uputstvo je predviđalo i sadržinu predloga²¹. Ako je predlog imao formalne nedostatke, sud je bio dužan da preduzme mere da se ti nedostaci otkloni.

U toku postupka sud je bio dužan da proveri da li je maloletnik lično podneo predlog i da potpuno i istinito utvrdi činjenice i okolnosti važne za odlučivanje²². Na ročištu, na koje bi, pored predлагаča, njegovih roditelja odn. staratelja i lica sa kojim on namerava da stupi u brak, pozvao i sva druga potrebna lica koja mogu da pruže суду potrebne podatke, sud bi najpre saslušao maloletnika, bez prisustva drugih lica, a potom bi saslušavao i sva pozvana lica. OZB nije izričito predviđao dužnost da sud sasluša i budućeg bračnog druga. Međutim, Uputstvo je izričito predviđalo da sud sasluša i njega. Sud je, isto tako, bio dužan da po službenoj dužnosti naredi i izvede i sve one dokaze pomoći kojih bi mogao da utvrди postojanje razloga za dispenzaciju.

Postupak je bio koncipiran na principima ekonomičnosti, koncentracije i efikasnosti. Sud je bio dužan da čitav dokazni postupak sproveđe, po pravilu, na jednom ročištu. Iz razloga celishodnosti, pojedine radnje sud je mogao da izvede uz pomoć zamoljenog suda ili van ročišta.

9. Prema Uputstvu, sud je bio dužan da o pokrenutom postupku obavesti i javnog tužioca. Obaveštenje se sastojalo u tome što je sud dostavljao primerak predloga javnom tužiocu²³.

¹⁷ SU 165/49, Zbirka odluka vrhovnih sudova i uputstava Vrhovnog suda FNRJ, 1945—1952, knj. I, Beograd, str. 377., u daljem tekstu: Uputstvo.

¹⁸ Prema tada važećem Zakonu o uređenju narodnih sudova, vrhovni sudovi su bili ovlašćeni da izdaju opšta uputstva po pitanju sudske prakse u primeni propisa. U nastojanju da olakšaju rad sudova u vreme primene pravnih pravila predratnog prava, vrhovni sudovi su povremeno izdavali opšta uputstva kojima je na sasvim nov način regulisana procesna materija. Ova uputstva su imala obvezan karakter i predstavljala su posebno značajan normativni akt, mada su, zbog svoje nepotpunosti i nesistematičnosti, bila nedovoljna za pravilnu primenu prava i obezbeđenje zakonitosti.

¹⁹ Roditelji više nisu mogli da stave predlog, te je na taj način očigledno raskinuto sa patrijarhalnim shvatanjem da je za zaključenje braka potreban pristanak roditelja.

²⁰ U Uputstvu se koristi termin »molba«.

²¹ Predlog je trebalo da sadrži: ime i prezime, zanimanje, godine starosti i mesto stanovanja predлагаča i njegovih roditelja ili staratelja, kao i sve podatke za identifikaciju lica sa kojim je želeo da stupi u brak, okolnosti koje predstavljaju opravdan razlog za dispenzaciju i dokaze o navedenim okolnostima.

²² Ako bi predlog imao formalne nedostatke ili bi sud posumnjao da je predlog podneo maloletnik bio je dužan da zakaže saslušanje da bi uzeo izjavu o potrebnim podacima i da bi izvršio potrebne provere.

²³ Videti: Rajović, V. — op. cit. str. 40.

10. Konačnu odluku sud je donosio u obliku rešenja. Dispozitiv je trebalo da bude tako stilizovan da se iz njega vidi da sud dozvoljava da maloletnik stupa u brak sa određenim licem, a iz obrazloženja je trebalo da se jasno vidi na osnovu kojih činjenica i okolnosti je sud utvrdio da postoje uslovi za dispenzaciju.

Rešenje se dostavljalo predlagaču, njegovim roditeljima ili staratelju i javnom tužiocu.

Pravo na žalbu protiv rešenja imali su, pored predlagača i njegovi roditelji odn. staratelj i javni tužilac. U dotadašnjoj praksi bila je skoro redovna pojava da se na rešenje kojim se dozvoljava stupanje u brak nikao ne žali i zbog toga je Uputstvo, u nastojanju da se zaštite i interesi maloletnika i interesi društvene zajednice, ovlastilo javnog tužioca da ulaže žalbu.

Pošto je javni tužilac bio ovlašćen da ulaže pravni lek, u praksi je bilo dosta slučajeva da su se zainteresovana lica obraćala javnom tužiocu sa molbom da se odrekne prava na pravni lek da bi na taj način omogućio da rešenje postane pravnosnažno pre isteka roka za žalbu²⁴.

11. Žalba se podnosila sreskom sudu a o njoj je odlučivao okružni sud.

Maloletnik koji je dobio dozvolu za stupanje u brak, mogao je da zaključi brak tek kad rešenje postane pravnosnažno. Pravnosnažnost je potvrđivao sreski sud službenom beleškom na primerku rešenja.

12. Kad je 1954. g. donet Zakon o sudovima²⁵, po kome vrhovni sudovi nisu više imali pravo da donose obavezna uputstva i da sami kreiraju pravo, Uputstvo je izgubilo opšteobavezni karakter. I pored toga ono je ipak i dalje primenjivano u praksi jer se, zahvaljujući njemu, formirala sigurna sudska praksa o tome kako treba postupati u pogledu davanja dozvole za stupanje u brak.

Sudovi su i dalje dostavljali obaveštenja javnom tužiocu²⁶ i kad je 1954. g. ukinut Zakon o javnom tužilaštvu iz 1946. g. te za to nije bilo zakonskog osnova. Ovakvo postupanje sudova nije imalo više svoj procesnopravni osnov, te je ovakva praksa bila nezakonita i neustavna. Osim toga, za ovakvo postupanje sudova nije bilo ni osnova ni oslonca u pravnim pravilima bivše Jugoslavije. Međutim, ni sud, ni predlagači, nisu postavljali pitanje ovlašćenja javnog tužioca, niti su ukazivali na ovakvu pogrešnu praksu.

IV

13. Od trenutka kad su ustavnoamandmanske promene iz 1971. g. stavile porodično zakonodavstvo u isključivu zakonodavnu nadležnost republika i pokrajina, u njima je započeo samostalan razvoj bračnog prava. U tom periodu postupak u svim bračnim stvarima još uvek nije bio u njihovoj nadležnosti jer je federacija i dalje bila nadležna da uređuje postupke. Kad je posle ustavne reforme iz 1974. g. nadležnost

²⁴ Rajović, V. — op. cit. str. 93.

²⁵ Sl. I. FNRJ 30/54.

²⁶ Videti: Rajović, V. — op. cit. str. 93.

u oblasti procesnog prava podeljena između federacije i republika i pokrajina, ove su bile ovlašćene da same, svojim zakonima uređuju i sudske postupke u svim porodičnim stvarima.

U većini republika i pokrajina prilikom zakonodavne reforme na području porodičnog prava, smatralo se da je sud jedini kvalifikovani organ, sposoban da proveri da li postoje uslovi za dispenzaciju i da postupak za davanje dozvole za stupanje u brak treba urediti kao jedan od vanparničnih postupaka. I republike i pokrajine su svojim propisima uredile ovu vanparničnu proceduru, tako da danas postoji sedam vanparničnih postupaka za davanje dozvole za stupanje u brak. Samo u SR Sloveniji ovaj postupak nije vanparnični, te je to i razlog što on ovom prilikom nije obrađen.

SR Bosna i Hercegovina

14. Postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u SRBiH samo je delimično ureden zakonom. U SRBiH još uvek nije kodifikovana republička vanparnična procedura, tako da je ovaj postupak samo delimično regulisan i to odredbama Porodičnog zakona SRBiH²⁷.

U čl. 39. st. 2. PZ predviđeno je da opštinski sud, u vanparničnom postupku, može dozvoliti zaključenje braka maloletniku starijem od 16. godina ako utvrdi da je on telesno i duševno sposoban za vršenje prava i dužnosti koje proizlaze iz braka.

15. Postupak se pokreće predlogom. Predlog može da podnese samo zainteresovano lice (čl. 39. st. 2. PZ).

U toku postupka sud je dužan da sasluša predlagajuća da bi proverio da li je on sam pokrenuo postupak i da bi stekao utisak o njegovoj sposobnosti za stupanje u brak. Sud je dužan da sasluša i roditelje ili staratelja predlagajuća, kao i budućeg bračnog druga. Pored toga, sud je dužan da pribavi i mišljenje organa starateljstva o tome da li bi trebalo dozvoliti maloletniku da stupi u brak.

Pravo maloletnika na brak može se ograničiti samo iz zdravstvenih razloga. Zbog toga je sud dužan da pribavi i mišljenje organizacije udruženog rada iz oblasti zdravstva.

U toku postupka sud treba da ispita i druge okolnosti koje su od značaja za donošenje odluke. Odluka se dostavlja predlagajuću i organu starateljstva jer njima pripada pravo na ulaganje pravnog leka. Pravni lek se može uložiti u roku od 8. dana.

SR Crna Gora

16. Do donošenja novih republičkih propisa u oblasti bračnog prava, postupak za davanje dozvole za stupanje u brak bio je ureden samo odredbama OZB, koji je jedno vreme primenjivan kao republički zakon na osnovu Zakona o produženju primene odredaba iz saveznih za-

²⁷ Sl. I. 21/79, u daljem tekstu PZ.

kona²⁸. Pored toga, primenjivana su i pravna pravila predratnog pravā kao i pravila koja je, na osnovu Uputstva, izgradila sudska praksa.

Jula 1973. g. donet je Zakon o braku SRCG²⁹. U skladu sa tada važećim shvatanjem da je dotadašnje bračno zakonodavstvo bilo dobro, da se primenjuje više od četvrt veka i da novo bračno zakonodavstvo u celosti treba da bude izgrađeno na principima ranijeg saveznog zakonodavstva³⁰, u SRCG je kao uzor poslužio OZB, te su mnoga rešenja iz OZB preuzeta, tako da je ZB koncepciski veoma sličan OZB³¹.

U vreme kad je donet ZB, sudske postupci su bili u nadležnosti federacije. To je izričito predviđao Ustavni amandman XXX, t. 11. Pošto je postupak za dozvolu za stupanje u brak poseban vanparnični postupak, federacija je i dalje bila nadležna da uređuje i ovu vanparničnu proceduru³².

17. ZB je, u pogledu postupka za davanje dozvole za stupanje u brak, preuzeo rešenje OZB u pogledu ovog postupka.

U pogledu postupka, ZB u čl. 22. predviđa da je ovaj postupak vanparnični postupak i da je za sprovođenje ovog postupka nadležan sud na čijem se području nalazi prebivalište odn. boravište zainteresovanog lica. U čl. 13. ZB predviđena je nadležnost opštinskog suda i određeno da predlagač može da bude samo maloletnik koji je navršio 16. godina života. Na sam tok postupka odnosi se st. 3. čl. 13. ZB u kome je predviđeno da će sud u toku postupka saslušati maloletnog predlagača (molioca) i njegove roditelje odn. staratelja i ispitati sve okolnosti koje bi mogле biti od uticaja na odluku suda.

SR Hrvatska

18. Zakonom o braku i porodičnim odnosima SRH³³ uređen je, po red ostalih vanparničnih postupaka, i postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju maloletnosti (čl. 34, 342—366. ZBPO).

U SRH, po čl. 33. Zakona o redovnim sudovima³⁴ iz 1977. g., opštinski sudovi su nadležni da u vanparničnim stvarima postupaju kao prvostepeni sudovi. Čl. 358. t. 2. ZBPO predviđena je mesna nadležnost suda u postupku davanja dozvole za stupanje u brak, te je u SRH mesno nadležan sud koji je opšte mesno nadležan za maloletnog predlagača. Ako se u toku postupka promene okolnosti na kojima se zasniva mesna nadležnost, sud pred kojim je pokrenut postupak može ustupiti predmetu sudu koji je naknadno postao mesno nadležan, ako je očigledno da će se tako lakše sprovesti postupak ili ako je to potrebno radi bolje zaštite maloletnika. Pošto je postupak vanparnični, u prvom stepenu je nadležan sudija pojedinac (čl. 343. ZBPO).

²⁸ Sl. I. 31/71.

²⁹ Sl. I. 17/73.

³⁰ Videti: Mitić, M. — Razvod braka i pravne posledice razvoda po Zakonu o braku SRCG, SRM i SRS, Zbornik, Niš, 1974, str. 51.

³¹ Videti: Mitić, M. —op. cit.

³² Mićunović, S. — Zakon o braku, Glasnik, 12/73, str. 8.

³³ Narodne novine 11/78.

³⁴ Narodne novine 5/77.

19. Zahtev za davanje dozvole za stupanje u brak može staviti samo maloletnik koji namerava da stupa u brak (čl. 34. st. 3. ZBPO) i koji ima navršenih 16. godina života.

20. Izričitim zakonskim propisom u ovom postupku isključena je javnost (čl. 304. ZBPO). Ročište se održava pred sudijom, uz koga, razume se, prisustvuje i zapisničar.

Sud je dužan da u toku postupka sasluša, pored maloletnika i njegove roditelje odn. staratelja. Njihovo saslušanje je neophodno da bi se ispitale i utvrđile okolnosti od kojih zavisi odluka o predlogu.

Sud ima dužnost da u toku postupka zatraži mišljenje organa starateljstva o predlogu. Organ starateljstva je dužan da prikupi potrebne podatke o ličnim i porodičnim prilikama predlagajuća da bi sud mogao da formira potrebnu podlogu za odlučivanje (čl. 310. ZBPO).

21. Odluka se donosi u obliku rešenja. Zakonom nije predviđena sadržina rešenja kojim se dozvoljava stupanje u brak. Međutim, jasno je da sud mora da označi u dispozitivu rešenja da se maloletniku dozvoljava odn. ne dozvoljava stupanje u brak sa određenim licem (arg: iz čl. 372. st. 1. ZBPO) jer od toga zavisi i legitimacija ovog lica za ulaganje pravnog leka za slučaj da sud domese negativnu odluku.

Rešenje mora da bude obrazloženo jer je protiv njega dopuštena žalba.

22. Žalba se podnosi u roku od 15. dana od dana dostavljanja rešenja. Blagovremeno podnesena žalba ima suspenzivno dejstvo.

Protiv odluke suda kojom se odbija zahtev za davanje dozvole za stupanje u brak zbog maloletnosti, žalbu može izjaviti maloletno lice koje namerava da stupa u brak. Pored njega, pravo na pravni lek pripada i licu sa kojim maloletnik namerava da stupa u brak (čl. 372. st. 1. ZBPO).

Po ranijim propisima, protiv rešenja kojim je odbijen predlog maloletnika da mu se dozvoli stupanje u brak pre punoletstva, nije mogao da uloži pravni lek niko osim samog predlagajuća, pa ni budući bračni drug. Smatralo se da budući bračni drug, pošto nije učesnik u postupku, i pošto ga se odluka neposredno ne tiče, jer se njome ne rešava o njegovim pravima, ne može da ima pravo na pravni lek³⁵. Od tog shvatanja, zakonodavac u SRH je odstupio i jedini u našoj zemlji predvideo mogućnost da pravni lek uloži i lice sa kojim maloletnik namerava da stupa u brak.

Protiv odluke kojom se maloletniku dozvoljava stupanje u brak žalbu može da podnese roditelj odn. staratelj tog maloletnika.

23. Prvostepeni sud nije ovlašćen da odbaci neblagovremenu žalbu te se i neblagovremena žalba, sa svim spisima, dostavlja drugostepenom sudu (čl. 354. ZBPO).

24. Kad rešenje kojim je maloletniku dozvoljeno stupanje u brak postane pravnosnažno, maloletnik može da zaključi brak.

U ovom postupku vanredni pravni lekovi nisu dozvoljeni pošto maloletnik na osnovu pravnosnažnog rešenja može da stupa u brak.

³⁵ U tom smislu se izjasnila i sudska praksa. Videti Izveštaj Vrhovnog suda NRH za vreme od 1. 1. — 31. 12. 1951, navedeno kod: Prokop, A. — op. cit. str. 123.

Zato se protiv pravnosnažnog rešenja donesenog u drugom stepenu ne može izjaviti revizija (čl. 355. ZBPO) niti se mogu primenjivati odredbe ZPP koje se odnose na zahtev za zaštitu zakonitosti. Isto tako ne mogu se primenjivati ni odredbe o predlogu za ponavljanje postupka.

Ako sud odbije davanje dozvole, ovaj vanparnični postupak se može ponovo sprovesti na zahtev stranke (čl. 356. st. 2. ZBPO) čim stranka stekne mogućnost da iznese nove činjenice ili da predloži nove dokaze koji bi mogli dovesti do drukčije odluke suda.

SR Makedonija

24. Postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju maloletstva u SRM regulisan je Zakonom o vanparničnom postupku SRM³⁶. ZVP je prvi zakonski tekst u našoj zemlji kojim je kodifikovano vanparnično procesno pravo u jednoj republici. Ovim zakonom je celovito uređena raznovrsna i bogata materija vanparničnog postupka. U ovom zakonu postupak za davanje dozvole za stupanje u brak regulisan je u okviru postupaka za uređivanje porodičnih odnosa, u petoj glavi ZVP.

25. Za sprovođenje ovog postupka nadležan je sud na čijem području maloletnik ima prebivalište odn. boravište.

Postupak se pokreće predlogom. Predlog može da stavi samo maloletnik, kome je čl. 13. ZB, priznata procesna sposobnost. Ako su oba lica koja nameravaju da stupe u brak maloletna, onda ona mogu da pokrenu postupak podnošenjem zajedničkog predloga. U tom slučaju predlog se podnosi суду koji je mesno nadležan za jednog od njih.

Sadržinu predloga predviđa čl. 97. ZVP. Predlog treba da sadrži lične podatke za maloletno lice, podatke u pogledu njegovih roditelja odn. staratelja, kao i podatke o tome sa kojim licem namerava da stupi u brak. U predlogu treba da budu navedene okolnosti koje ukazuju da je opravдан zahtev za stupanje u brak, kao i okolnosti iz kojih treba da se vidi da je predlagач dostigao potrebnu telesnu i duševnu zrelost za vršenje prava i dužnosti koje nastaju sklapanjem braka. Predlagач je dužan da označi i dokazna sredstva pomoću kojih će se sud uveriti u opravdanost zahteva za dispenzaciju.

Maloletnik može da povuče predlog izričitom izjavom do pravnosnažnosti odluke (čl. 9. ZVP). Ako se predlagач ne javi na ročište koje je zakazano za raspravljanje po predlogu ili ne dođe na saslušanje, smatra se da je predlog povukao (čl. 9. ZVP). Ako je predlog povučen pošto je donesena prvostepena odluka, opštinski sud je dužan da doneše rešenje kojim se prvostepena odluka stavlja van snage (čl. 10. ZVP).

26. Sud vrši izviđanje na taj način što ispituje sve bitne okolnosti koje ukazuju da je sklapanje braka opravdano i da je maloletnik dosegao telesnu i duševnu zrelost za vršenje prava i dužnosti koje nastaju sklapanjem braka (čl. 93. ZVP i čl. 13. ZB). Pored toga, sud ispituje lična svojstva, imovinske prilike i druge bitne okolnosti koje se odnose na lice sa kojim maloletnik namerava da stupi u brak. U toku dokaznog postupka sud treba da sasluša maloletnika, njegove roditelje ili

³⁶ Sl. vesnik 19/79.

staratelja, kao i lice sa kojim maloletnik namerava da stupi u brak. Prema potrebi, sud može da izvede i druge dokaze i da pribavi potrebne podatke od nadležnog organa starateljstva ili drugih organa i organizacija. Saslušavanje maloletnika vrši se posebno, bez prisustva drugih pozvanih lica.

27. U ovom postupku sud odlučuje rešenjem.

Kad se maloletniku dozvoljava da sklopi brak, u dispozitivu treba da bude navedeno da se maloletniku dozvoljava da sklopi brak sa određenim licem kao i to da se brak može sklopiti po pravnosnažnosti rešenja (čl. 99. st. 1. ZVP). Ovo rešenje mora da bude obrazloženo (čl. 20. ZVP). Sud mora da navede fakta i okolnosti na osnovu kojih je zaključio da postoje uslovi za dispenzaciju kao i to da su bili opravdani razlozi zbog kojih je odlučio da dozvoli stupanje u brak.

Rešenje kojim se dozvoljava stupanje u brak dostavlja se predlačaču, njegovim roditeljima odn. staratelju i nadležnom organu starateljstva.

Rešenje kojim je odbijen predlog dostavlja se samo maloletniku.

28. Protiv rešenja kojim se dozvoljava stupanje maloletnika u brak pravo na žalbu imaju roditelji odn. staratelj kao i nadležni organ starateljstva. Protiv rešenja kojim je odbijen predlog, pravo na pravni lek ima samo predlačač.

Žalba se podnosi u roku od 8. dana. O žalbi odlučuje okružni sud, kome se žalba upućuje zajedno sa spisima.

SR Srbija

29. Rad na republičkom zakonu kojim se uređuju porodičnopravni odnosi započeo je od trenutka kad su ustavnoamandmanske promene stavile porodično zakonodavstvo u nadležnost republika i pokrajina. Prvo je produžena važnost OZB, koji je tako postao republički zakon, te su tako i odredbe procesne prirode iz OZB postale republički propisi i kao takve se primenjivale. U Republici je preovladalo mišljenje³⁷ da je najbolje rešenje da se prvo donesu pojedinačni republički zakoni iz porodičnopravne oblasti, a da se tek kasnije pristupi radu na kodifikaciji postojećih propisa u jedinstven porodični kodeks³⁸.

U toku rada na zakonskim projektima, radna grupa je zaključila da je važeće bračno zakonodavstvo dobro i da treba da posluži kao uzor novom zakonodavstvu. Osim toga, nije bilo ni mogućno, ni potrebno, da se u tako kratkom periodu izvrše dublje i suštinske izmene u ovoj oblasti³⁹. I pored toga, zakonodavni rad se nije sveo na mehaničko preuzimanje sistemskih rešenja iz dotadašnjeg prava. Radna grupa se opredelila za fragmentarno noveliranje važećeg bračnog prava, iako je bila svesna da će logička posledica ovako palijativnog pristupa biti nepotpun rezultat. Pored toga, radna grupa je koristila, u izvesnoj meri, i rezultate dotadašnjeg rada na kodifikaciji porodičnog zakonodavstva.

³⁷ Videti »Politiku« od 7. 1. 1974.

³⁸ Obrazloženje uz Nacrt Zakona o braku.

³⁹ Videti »Politiku« od 13. 12. 1974.

Posle izvršenih izmena u predloženom Nacrtu, Zakon o braku⁴⁰ je donet krajem decembra 1974. g.

Prilikom donošenja ZB, principi iz ranijeg Uputstva, sa potrebnim korekcijama, ugrađeni su u novi zakon⁴¹. Međutim, postupak za davanje dozvole za stupanje u brak nije bio detaljno regulisan, te su se u pogledu ovog postupka, sve do donošenja Zakona o braku i porodičnim odnosima iz 1980. g.⁴² primenjivala, pored odredbi ZB i pravna pravila iz predratnog prava kao i pravila koja je izgradila sudska praksa primenjujući Uputstvo.

30. Postupak za davanje dozvole za stupanje u brak parcijalno je regulisan čl. 49. ZBPO. Pošto u SRS još uvek nije donet Zakon o vanparničnom postupku kojim bi bila predviđena posebna pravila za ovaj postupak, odredbom čl. 389. ZBPO predviđeno je da će se primenjivati pravna pravila vanparničnog postupka u pravnim stvarima za koje je ZBPO propisano da će se rešavati u vanparničnom postupku. Pored toga, sudovi u ovom postupku i dalje postupaju u smislu prakse koja je izgrađena na bazi Uputstva.

31. Postupak se pokreće predlogom maloletnika koji je na to ovlašćen st. 2. čl. 49. ZBPO. Po pravilima vanparnične procedure, stranka i kad nije poslovno sposobna može da pokrene postupak koji se tiče njenog ličnog statusa. Maloletnik mora lično da podnese predlog. Njemu je priznata procesna sposobnost te nije potrebno da u ovom postupku bude zastupan, jer on nije procesno nesposoban.

Maloletnik mora lično da učestvuje u postupku. On mora da dođe pred sud i da lično, usmeno i neposredno iznese svoj zahtev. Nije dopušteno ni voljno zastupanje na ročištu.

32. Inicijalna procesna radnja je predlog (čl. 49. st. 2. ZBPO). Predlog se podnosi u formi podneska ili usmeno, na zapisnik.

33. Sud treba da u toku postupka sasluša predlagачa o svim okolnostima koje su od značaja za odlučivanje i to u odsutnosti drugih pozvanih lica. U toku saslušanja maloletnika, sud u neposrednom razgovoru sa predlagачem proverava da li su ispunjeni uslovi za dispenzaciju i da li je osnovan predlagачev zahtev.

U toku dokaznog postupka sud saslušava roditelje i budućeg bračnog druga. Budući bračni drug se saslušava da bi proverio da li to lice namerava da stupa u brak sa predlagачem i da li eventualno postoji opravdan razlog za dispenzaciju. Sud saslušava i roditelje (čl. 49. ZBPO) jer oni najbolje poznaju svoje dete, njegovu situaciju i sve bitne okolnosti slučaja.

ZBPO je predviđao i obavezno učešće organa starateljstva u ovom postupku. Zbog toga je sud dužan da pribavi mišljenje organa starateljstva pre no što doneše odluku. Pored toga, ZBPO predviđa dužnost za sud da pribavi mišljenje i odgovarajuće zdravstvene organizacije.

U literaturi se sreće mišljenje da bi u postupku davanje dozvole za stupanje u brak trebalo ograničiti ili sasvim isključiti saslušavanje

⁴⁰ Sl. glasnik 52/74.

⁴¹ Po shvatanju prof. Mitića ovakvo rešenje predstavlja krupan korak u odnosu na šture i fragmentarne odredbe OZB.

⁴² Sl. glasnik 22/80.

roditelja i drugih lica radi saznavanja njihovog mišljenja o predstojećem braku u koji maloletnik namerava da stupa. Umesto toga, smatra se⁴³, trebalo bi pooštiti medicinske uslove i povećati učešće lekarske komisije. Pored toga, postoji mišljenje da bi trebalo, pored organa starateljstva, uvesti i učešće bračnog i porodičnog savetovališta u koje bi, u toku postupka, obavezno trebalo slati predlagajuća. Na taj način, veruje se, težiće sa privatno-porodičnog terena prenalo bi se na stručni pedagoško-zdravstveni teren, u skladu sa ustavnim načelom o slobodnom roditeljstvu.

34. Pošto sprovede postupak, sud donosi rešenje kojim dozvoljava maloletniku da pre punoletstva stupi u brak sa određenim licem ili njegov predlog, iz određenih razloga, odbija.

Rešenje kojim se maloletniku dozvoljava stupanje u brak predstavlja odluku kojom se ustanovljava jedno novo subjektivno pravo — pravo na stupanje u brak pre punoletstva. Ova odluka ima pravopreobražajni, konstitutivni karakter⁴⁴.

35. S obzirom na važenje pravnih pravila predratnog prava i ustanovljenu sudsku praksu, zasnovanu na Uputstvu, treba zaključiti da se rešenje dostavlja predlagajuću, roditeljima odn. staratelju i organu starateljstva, jer su oni i ovlašćeni da ulažu žalbu protiv rešenja.

Brak se može zaključiti tek kad rešenje postane pravnosnažno.

36. Vrhovni sud Srbije je 1978. g. pokrenuo inicijativu za donošenje zakona kojim bi se celovito uredio vanparnični postupak u SRS, povodom koje je Društveno-političko veće Skupštine SRS donelo zaključak da se pristupi pripremi zakona. Formirana je stručna komisija koja je izradila radnu verziju zakona koja je bila upućena na javnu diskusiju. Po okončanju ove diskusije sačinjen je Nacrt zakona koji je bio upućen na novu javnu diskusiju. U ovom Nacrtu, kao jedan od posebnih vanparničnih postupaka, prilično detaljno je regulisan i postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju maloletstva. Kad Zakon o vanparničnom postupku bude donesen, ovaj postupak biće i u SRS u potpunosti normiran.

SAP Kosovo

37. Do donošenja pokrajinskog Zakona o braku⁴⁵ postupak za davanje dozvole za stupanje u brak bio je regulisan odredbama OZB, koje su se na području pokrajine primenjivale kao savezni zakon, a kasnije, na osnovu propisa SRS, kao republički zakon do kraja 1974. g., i pravnim pravilima iz predratnog prava i Uputstva iz 1949. g.

Zakon o braku SAPK iz 1974. g.⁴⁶, donet po uzoru na OZB i ZBSRS, regulisao je postupak za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju

⁴³ Mladenović, M. — op. cit. str. 292.

⁴⁴ Juhart, J. — Civilno nepravdno pravo, Ljubljana, 1970, str. 29.

⁴⁵ Sl. I. 43/74.

⁴⁶ U literaturi se navodi da je ZB donet istovremeno kad i ZBSRS i da je objavljen 30. 12. 1974. Oba (pogrešna) podatka navedena su kod: Đurković, Đ. — Zakon o braku SRS, SRM i SRCG, E drejta, 3/77, str. 371, ...

maloletstva samo delimično. Odredbe kojima je parcijalno regulisan ovaj vanparnični postupak nalaze se u čl. 9. i čl. 11. ZB.

Za davanje dozvole za stupanje u brak nadležan je opštinski sud na čijem području se nalazi prebivalište zainteresovanog lica. Ako maloletnik nema prebivalište, nadležan je opštinski sud njegovog boravišta.

Postupak se pokreće predlogom. Predlagač je lice starije od 16. godina. Odredbom čl. 9. st. 2. ZB priznata je procesna sposobnost maloletniku za vođenje ovog vanparničnog postupka u skladu sa dotadašnjim rešenjima u sudskej praksi. Predlagač je procesno sposoban te u ovom postupku nije dozvoljeno zakonsko zastupanje.

38. Sud ima dužnost da u toku postupka utvrdi da li je maloletnik dostigao potrebnu telesnu i duševnu zrelost potrebnu za vršenje prava i dužnosti u braku, kao i da li postoje opravdani razlozi zbog kojih bi trebalo dozvoliti da predlagač pre punoletstva stupi u brak. U toku dokaznog postupka sud treba da sasluša maloletnika, njegove roditelje, odn. staratelja i da pribavi mišljene organa starateljstva. Pored toga, sud može i svim ostalim dokaznim sredstvima da ispita sve okolnosti slučaja da bi odlučio o dispenzaciji.

SAP Vojvodina

39. U čl. 16. Zakona o braku SAPV⁴⁷ predviđen je postupak za davanje dozvole za stupanje u brak. Ovaj postupak je u SAPV samo parcijalno regulisan odredbama ZB jer se samo mali broj odredbi odnosi na njega.

40. O davanju dozvole za stupanje u brak odlučuje opštinski sud u vanparničnom postupku. Za sprovođenje ovog postupka nadležan je sud na čijem se području nalazi prebivalište zainteresovanog lica, a ako ono nije poznato, onda je nadležan sud na čijem području se nalazi njegovo boravište.

41. Postupak se pokreće predlogom (»molbom«) maloletnog molionca — predlagača⁴⁸. Izričitim zakonskim propisom ZB maloletniku je priznata procesna sposobnost za pokretanje i vođenje ovog postupka.

U toku postupka sud treba da sasluša predlagača, njegove roditelje odn. staratelja, kao i budućeg bračnog druga. On je, isto tako, dužan da ispita i sve potrebne okolnosti koje su od značaja za odlučivanje pre no što donese odluku.

42. Odluka se dostavlja ne samo predlagaču već i organu starateljstva koji ima pravo da izjaví žalbu. Legitimacija za izjavljivanje pravnog leka zavisi od toga da li je u pitanju odluka kojom je usvojen predlog za dispenzaciju ili je on odbijen.

⁴⁷ Sl. I. 2/75.

⁴⁸ Termin »molba« koji je upotrebljen u čl. 16. ZB je anahronizam. Termin »molba« se opravdava konvencionalnošću i pokazuje da se radi o traženju nečeg što zavisi od volje organa koji odlučuje. Zbog toga je termin »predlog«, kojim se i inače označava inicijalna procesna radnja u vanparničnom postupku, prikladniji jer se njime ističe da je u pitanju vršenje prava pošto je sud po zakonu dužan da odluci onako kako mu to zakon nalaže i kako se to od njega traži, ako su za to ispunjene potrebne pretpostavke. O ovom terminološkom razlikovanju detaljno: Marković, M. — Građansko procesno pravo, sv. 2, Niš, 1977, str. 27—28.

V

43. Promene koje su izvršene na terenu materijalnog bračnog prava, izazvale su nužno, i određene promene i u vanparničnom procesnom pravu. Novo porodično zakonodavstvo sadrži najvećim delom rešenja koja su ranije postojala u bivšem saveznom zakonodavstvu ali su uvedene i neke novine. To je, istovremeno, i razlog koji objašnjava i promene i razlike u vanparničnom procesnom pravu u pogledu ovog posebnog vanparničnog postupka. Pravila postupka i dalje sadržajno odgovaraju osnovnim karakteristikama materijalnopravnih odnosa čijoj zaštiti treba da služe.

Propisivanjem posebnih pravila postupka u onim republikama i pokrajinama u kojima je kodifikovan ovaj poseban vanparnični postupak, zakonodavac je samo dogradio sistem do tada postojeće pravne zaštite i time izvršio »adaptaciju« ovog posebnog vanparničnog postupka u skladu sa potrebama svake republike. Nova zakonodavna rešenja u bračnom pravu tražila su i uslovila nove procesne institute i nove procesne instrumente i u ovom vanparničnom postupku. Specifičnost republičkih odn. pokrajinskih propisa o braku i ciljevi koje je svaki zakonodavac želeo da ostvari na području bračnopravnih odnosa, zahtevali su da se i procesna metoda, već izgrađena u praksi kroz praktičnu primenu predratnih pravnih pravila i pravila formulisanih u Uputstvu, prilagodi posebnim zahtevima za pružanje pravne zaštite ovog tipa.

44. Evolucija brakorazvodnog prava uslovila je normiranje i kreaciju novih instituta i u ovoj posebnoj vanparničnoj proceduri. Nova procesna pravila i nova zakonodavna rešenja u pravu pojedinih republika i pokrajina su u skladu sa promenama u materijalnom bračnom pravu, sa pravnopoličkim principima koje je zakonodavac htio da ostvari na ovom planu, kao i u skladu sa principima našeg procesnog prava.

45. U skladu sa prirodom i vrštom prava za čije se vršenje u ovom postupku stvaraju uslovi, kao i u skladu sa ciljem i namenom ovog postupka, postupak još uvek vode redovni sudovi. Redovni sudovi su, po oceni zakonodavca, za sada najosposobljeniji državni organ za pružanje pravne zaštite ovog tipa. U svim republikama i pokrajinama, osim u SR Sloveniji, ovaj postupak je jedan od posebnih vanparničih postupaka.

46. U svim republikama i pokrajinama na istovetan način je uređena nadležnost sudova koji postupaju u ovim vanparničnim pravnim stvarima.

Prvostepeni sud je opštinski sud, dok u drugom stepenu postupaju okružni odn. viši sudovi. Mesno je nadležan sud na čijem području predlagač ima prebivalište odn. boravište. To znači da je u svakom slučaju nadležan onaj sud koji je teritorijalno najbliži maloletnom predlagaču. U svim republikama i pokrajinama, po pravilu perpetuatio fori ovaj sud je nadležan za ove vanparnične stvari od trenutka kad je zasnovana njegova nadležnost. Samo u SRH i u toku postupka može da dođe do promene nadležnog suda ako je to u interesu maloletnog predlagača.

U ovoj vanparničnoj stvari u prvom stepenu odlučuje sudija pojedinac. Drugostepeno veće je sastavljeno od tri sudije.

47. U ovom postupku u znatnoj meri je realizovana ideja o posebnoj zaštiti maloletnika i o brizi o njima i njihovom zdravlju i interesima. Ova ideja je konkretizovana na različite načine i različitim procesnim sredstvima.

48. U postupku za davanje dozvole za stupanje u brak u slučaju maloletstva obavezno je učešće organa starateljstva. To izričito predviđaju mnogi republički i pokrajinski zakoni, za razliku od OZB koji nije predviđao obavezno učešće organa starateljstva u ovom postupku. Samo u ZB SRCG ova obaveza nije izričito predviđena ali se iz načelne odredbe o saradnji suda i organa starateljstva, može zaključiti da je i u ovom postupku obezbeđeno učešće organa starateljstva.

49. Postupak je, razume se, jednostranački. Predlagač je maloletnik koji traži dispenzaciju. Samo u SR Makedoniji izričito je predviđena mogućnost da oba maloletnika, koji nameravaju da stupe u brak, mogu zajednički da pokrenu postupak za dispenzaciju, tako da se, umersto dva odvojena postupka, može da vodi samo jedan postupak. Ovakvo rešenje, koje se zasniva na principima ekonomičnosti, efikasnosti i celishodnosti, trebalo bi da bude prihvaćeno i u drugim procesnim sistemima.

50. U pogledu procesne sposobnosti u ovom postupku važe posebna pravila. Maloletnik je procesno sposoban za ovu pravnu stvar prema odgovarajućim zakonskim odredbama svake republike i pokrajine, tako da mu je omogućeno da ostvari svoje pravo na dispenzaciju i svoje pravo da stupi u brak, uz dozvolu suda, i pre punoletstva.

51. Postupak se pokreće predlogom. Samo u SRM postupak može da se pokrene i zajedničkim predlogom, ako oba maloletnika traže dispenzaciju.

52. Postupak je koncipiran na principima ekonomičnosti, efikasnosti, koncentracije i neposrednosti. U postupku je, po pravilu, isključena javnost. Samo u SRM javnost nije izričito isključena zakonom.

53. U toku postupka, pored predlagača, saslušavaju se roditelji odn. staratelj, organ starateljstva, budući bračni drug i sva potrebna lica.

54. Odluka se donosi u obliku rešenja. Rešenje mora da ima određenu sadržinu, mada to u svim zakonima nije izričito predviđeno. S obzirom da se ovom odlukom daje dozvola za stupanje u brak, u dispozitivu rešenja treba da bude navedeno da se maloletnom predlagaču dozvoljava da stupi u brak sa određenim licem.

55. Pravo na pravni lek je ograničeno i u pogledu kruga subjekata koji ga mogu uložiti i u pogledu odluka koje se mogu napadati. Naime, pravo na pravni lek pojedinog od ovlašćenih subjekata zavisi od toga da li se rešenjem daje dozvola za stupanje u brak ili se predlog odbija. Krug ovlašćenih subjekata je uglavnom isti u većini republika i pokrajina. Samo u SRH pravo na pravni lek ima i lice sa kojim maloletnik namerava da stupi u brak za slučaj da je odbijeno davanje dozvole za stupanje u brak.

Rokovi za ulaganje pravnog leka su različiti i iznose 8. ili 15. dana.

56. Uporedna analiza ovog postupka u procesnom pravu naše zemlje pokazuje da je ovaj postupak u nekim republikama i pokrajinama regulisan u potpunosti, bez obzira što je to učinjeno različitim zakonima. Tako je u SRH ova vanparnična procedura regulisana u ZBPO, dok je u SRM normirana Zakonom o vanparničnom postupku. U ostalim republikama i pokrajinama, ovaj postupak je samo parcijalno regulisan, tako da njegovo normiranje tek predstoji.

Dr Gordana Stankovic
professeur agrégé

LA PROCÉDURE RELATIVE À LA DÉLIVRANCE DE L'AUTORISATION POUR CONTRACTER LE MARIAGE EN CAS DE MINORITÉ

Résumé

Dans le droit de mariage des républiques fédérées et des provinces autonomes de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie il est prévu que la minorité peut être écartée comme empêchement au mariage. Par les prescriptions de droit familial est prévue la possibilité de la dispense de cet empêchement au mariage dans les conditions déterminées, en conséquence une personne mineure peut contracter le mariage si elle obtient l'autorisation de l'organe compétent.

La procédure relative à la délivrance de l'autorisation pour contracter le mariage, qui est l'objet de ce travail, est une des procédures extrajudiciaires (excepté dans la République Socialiste de Slovénie). L'auteur a analysé cette procédure dans le droit d'avant guerre et dans le nouveau droit yougoslave. Après avoir exposé la procédure relative à la délivrance de l'autorisation pour contracter le mariage en cas de minorité dans le droit contemporain yougoslave, l'auteur a donné une analyse comparative des dispositions des législations des républiques fédérées et des provinces autonomes en les comparant avec les dispositions législatives précédentes, il a exposé les problèmes principaux qui se sont posés dans la pratique et qui se posent dans chacune de ces sept procédures extrajudiciaire, ensuite il a signalé les changements qui se sont produits dans la procédure extrajudiciaire en conformité avec les changements dans le droit matériel dans chacune de ces républiques fédérées et provinces autonomes.